

HØYESTERETTS KJÆREMÅLSUTVALG

Den 10. mai 2007 ble det av Høyesteretts kjæremålsutvalg bestående av dommerne Lund, Rieber-Mohn og Bruzelius i

sak nr. HR-2007-00875-U, (sak nr. 2007/446), sivil sak, kjæremål:

Os og Fusaposten (advokat Inger Hygen Flostrand)

mot

Pareto Securities ASA (advokat Inge Ekker Bartnes)

Fusa kommune (advokat Erik Myhr Nilsen)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder innsyn i dokumentbevis fremlagt i et avsluttet tvistemål.
- (2) Ved Oslo tingretts dom 5. mai 2003 ble Fusa kommune dømt til å betale Pareto Securities ASA 1 221 623 kroner, med tillegg av renter, samt å dekke Paretos saksomkostninger med 233 460 kroner. Saken gjaldt krav på honorar og dekning av utgifter i forbindelse med kommunens salg av aksjer i et kraftselskap. Dommen ble ikke påanket, og er således rettskraftig.
- (3) I brev av 10. juni 2003 anmodet Os & Fusaposten v/ansvarlig redaktør Christian Fr. Stabell Oslo tingrett om å få utlevert kopi av prosedyredisposisjonene som ble fremlagt under hovedforhandlingen. Begjæringen var forankret i tvistemålsloven § 135 første ledd annet punktum. På forespørsel fra tingretten motsatte både Pareto og kommunen seg utlevering av prosedyredisposisjonene.
- (4) Ved Oslo tingretts beslutning 23. juni 2003 ble begjæringen avslått. Det ble blant annet lagt til grunn at avisen ikke hadde rettslig interesse som kunne begrunne innsyn. Fusaposten begjærte også utlevert kopi av omkostingsoppgaven til kommunens prosessfullmektig, samt kopi av rettsboken. Tingretten avsto ved beslutning 7. juli 2003 begjæringen for så vidt gjaldt omkostingsoppgaven, men rettsboken ble utlevert.

- (5) Os & Fusaposten påkjærte tingrettens beslutninger om å nekte utlevering av prosedyredisposisjonene og omkostningsoppgaven til Borgarting lagmannsrett, som i kjennelse 2. september 2003 gav Fusaposten rett til innsyn i omkostningsoppgaven, men ikke i prosedyredisposisjonene.
- (6) Os & Fusaposten påkjærte lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg, som i kjennelse 23. desember 2003 (Rt. 2003 side 1849) forkastet kjæremålet. Kjennelsen ble avsagt under dissens. Mindretallet mente lagmannsrettens kjennelsesgrunner om rettens adgang til å praktisere meroffentlighet etter tvistemålsloven § 135 var utilstrekkelige.
- (7) Ved brev datert 14. april 2005 anmodet Os & Fusaposten Oslo tingrett om en ny vurdering av spørsmålet om innsyn i prosedyredisposisjonene. I tillegg begjærte avisen innsyn i "bevisa i saka". Fusa kommune unnlot å inngi kommentarer, mens Pareto motsatte seg begjæringen. Etter diverse brevtveksling inngav Os & Fusaposten 17. april 2006 sitt sluttinnlegg i saken.
- (8) Oslo tingrett avsa 28. juni 2006 beslutning med slik slutning:

"1. Os og Fusaposten ved ansvarlig redaktør Christian Fr. Stabell gis innsyn i disposisjonene benyttet under prosedyren den 27.03.2003 i sak 02-05316 A/89. Innsyn gis først når kjæremålsfristen for denne beslutning er utløpt, og er betinget av at et eventuelt kjæremål ikke fører frem.

2. For øvrig tas innsynsbejæringen ikke til følge."

- (9) Os & Fusaposten påkjærte tingrettens beslutning for så vidt gjaldt nektelsen av å gi innsyn i dokumentbevisene i saken. Borgarting lagmannsrett avsa 15. januar 2007 kjennelse med slik slutning:

"1. Tingrettens beslutning stadfestes.

2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Os & Fusaposten til Fusa kommune 6.000 -sekstusen- kroner med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer. Oppfyllelsesfristen er 2 -to- uker."

- (10) *Os & Fusaposten* har rettidig påkjært lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Det er sammenfatningsvis anført:
- (11) Lagmannsretten har lagt til grunn en feilaktig forståelse av det rettslige utgangspunkt for meroffentlighetsvurderingen etter gjeldende rett. Det er offentlighets- og muntlighetsprinsippet som danner utgangspunktet for vurderingen, og tvistemålsloven § 135 utgjør en innskrenkning i disse prinsippene.
- (12) Det er adgang til å nekte innsyn, men offentlighetsprinsippet kan også gis fortrinn, dersom ikke tungtveiende hensyn taler i mot. Adgangen til å nekte innsyn går derfor bare så langt som begrunnelsen for å nekte innsyn rekker. Lagmannsretten viser ikke til ett eneste viktig hensyn mot innsyn. Når lagmannsretten til tross for dette nekter innsyn, skyldes dette at lagmannsrettens rettslige utgangspunkt for skjønnsutøvelsen er feil, da det ikke er innsyn, men avslag på innsyn, som krever en særlig begrunnelse.
- (13) Det er ikke riktig at det eksisterer en restriktiv praksis for slikt innsyn som denne saken gjelder. Den restriktive praksis som de underordnede instanser legger vekt på, gjelder innsyn under saksforberedelsen i verserende saker. De betenkeligheter som gjør seg gjeldende ved innsyn i verserende saker, har svært liten relevans for meroffentlighetsvurderingen i avsluttede

saker. Lagmannsrettens utgangspunkt for vurderingen etter tvistemålsloven § 135 blir derfor feil.

- (14) Lagmannsretten overser også en annen viktig forutsetning for skjønnsutøvelsen. Når den nye tvisteloven åpner for økt rett til innsyn for allmennheten, henger dette sammen med den økte grad av skriftlig saksbehandling. Prosessen i den sak som innsynsbegjæringen gjelder, har brutt med muntlighetsprinsippet, og begrunnelsen for de nye reglene skulle da tilsi at de nye reglene tillegges større vekt enn de har hatt i denne saken.
- (15) Lagmannsretten har uriktig antatt at formålet med innsynsbegjæringen ikke først og fremst er at avisen vil vurdere om avgjørelsen i hovedsaken var riktig ut fra det som ble anført og de bevis som ble ført, men å undersøke hva som ikke ble anført eller dokumentert. Lagmannsretten legger videre til grunn at dette ikke er et legitimt formål for innsyn, noe som ikke er riktig. Utgangspunktet er en rett til innsyn, så lenge ikke tungtveiende hensyn taler mot
- (16) Etter en korrekt forståelse av innsynsretten, kombinert med lagmannsrettens egen konkrete vurdering, skal innsyn gis, og kjæremålsutvalget kan selv treffe realitetsavgjørelse om dette. Subsidiært må lagmannsrettens kjennelse oppheves.
- (17) I tillegg påkjæres lagmannsrettens saksomkostningsavgjørelse. Det er en saksbehandlingsfeil at lagmannsretten behandlet partene i hovedsaken som motparter i kjæremålet over nektelsen av å gi innsyn. Det er derfor videre en saksbehandlingsfeil når den kjærende part ble ilagt ansvar for Fusa kommunes saksomkostninger. En innsynsbegjæring er en administrativ/forvaltningsmessig sak mellom retten og den som begjærer innsyn, og er følgelig uten motpart. At partene i hovedsaken har rett til å uttale seg i anledning innsynsspørsmålet, gjør dem ikke til parter i et kjæremål over en beslutning om å nekte innsyn. Lagmannsrettens omkostningsavgjørelse må derfor oppheves.
- (18) Os & Fusaposten har lagt ned slik påstand:

”1. Os & Fusaposten v/ansvarlig redaktør Christian Fr. Stabell gis innsyn i dokumentbevis slik det er reist krav om.

Subsidiært:

Lagmannsrettens kjennelse oppheves og hjemvises til ny behandling.

I begge tilfeller:

2. Os & Fusaposten tilkjennes sakens omkostninger for Høyesteretts kjæremålsutvalg med kr. 12.500,- inkl. mva., samt dekning av kjæremålsgebyr for lagmannsretten og for Høyesteretts kjæremålsutvalg, med tillegg av lovens rente fra forfall og til betaling skjer.”

- (19) *Fusa kommune og Pareto Securities ASA* har tatt til motmæle. Fusa kommune har i hovedsak anført:
- (20) Lagmannsrettens tolkning av tvistemålsloven § 135 er ikke uriktig. Det er mulig at de kilder retten viser til ikke i særlig utstrekning behandler distinksjonen mellom en verserende og avsluttet sak, men noen feil i lovtolkningen foreligger ikke.
- (21) Lagmannsretten har en korrekt angivelse av den nye tvisteloven og dens forarbeider. Det er åpenbart at lagmannsretten har tillagt den nye loven adekvat vekt ved sin skjønnsutøvelse over om meroffentlighet etter tvistemålsloven § 135 skal utøves. Dette skjønnet står ikke for overprøving.

- (22) Reglene om innsyn, i så vel gjeldende som kommende tvistelovgivning, er først og fremst satt av hensyn til overvåkning og kontroll av at prosessen går riktig for seg. Reglene er ikke gitt for å imøtekomme etterprøving av det materielle resultat eller allmennhetens vurdering av partenes disposisjoner før det kommer til sak. Allmennhetens adgang til innsyn overfor offentlige instanser som Fusa kommune er regulert av offentlighetsloven.
- (23) Heller ikke saksomkostningsavgjørelsen er uriktig. Saken gjelder bevisdokumenter som er Fusa kommunes eiendom, og som part i hovedsaken har man rettlig interesse i utfallet av den foreliggende sak. Kjæremålet må derfor forkastes.
- (24) Fusa kommune har lagt ned slik påstand:

”1. Lagmannsrettens kjennelse stadfestes.

2. Fusa kommune tilkjennes sakens omkostninger for Høyesteretts kjæremålsutvalg med kr 12 500,- med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.”

- (25) Pareto Securities ASA har anført at lagmannsrettens kjennelse ikke er beheftet med saksbehandlingsfeil, og at det heller ikke er feil ved lagmannsrettens lovtolkning. Pareto har lagt ned slik påstand:
- ”1. Kjæremålet forkastes.”**
- (26) *Høyesteretts kjæremålsutvalg* bemerker at det, for så vidt gjelder spørsmålet om innsyn i saksdokumentene, er lagmannsrettens avgjørelse av et kjæremål som er til behandling, og utvalgets kompetanse er da begrenset til å gjelde lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolkning, jf. tvistemålsloven § 404.
- (27) Innledningsvis i kjennelsen uttaler lagmannsretten: ”Lagmannsretten viser til tingrettens grundige gjennomgang av den rettskildemessige situasjon og slutter seg til forståelsen av regelen i tvistemålsloven § 135 første ledd.” De tidligere instanser har således lagt til grunn at saken gjelder tolkningen av § 135 første ledd. Det er i tilfelle annet punktum som er aktuelt i denne saken. Men denne bestemmelsen hjemler utelukkende tredjemanns *krav* på innsyn i sakens dokumenter, og den stiller da som vilkår at det foreligger rettslig interesse i innsyn. Bestemmelsen er ikke anvendelig i denne sak, siden kjærende part – Os og Fusaposten AS – ikke oppfyller kravet til rettslig interesse. Dette er ikke omtvistet i saken.
- (28) Tvisten gjelder spørsmålet om tingretten burde ha praktisert meroffentlighet og gitt avisen innsyn i dokumentbevisene. Siden adgangen til meroffentlighet fra domstolenes side ikke er regulert i noen lovbestemmelse, men beror på et skjønn eller en praksis, kan det reises spørsmål om kjæremålsutvalget overhodet har kompetanse i denne del av kjæremålet.
- (29) Utvalget nevner at alternativet ”tolkningen av en lovforskrift” i tvistemålsloven § 404 nr. 3 også omfatter forståelsen av de mer grunnleggende prinsipper som prosesslovgivningen bygger på, jf. Schei: *Tvistemålsloven*, bind II, 2. utgave side 1084 og Skoghøy: *Tvistemål*, 2. utgave side 965 med videre henvisning til rettspraksis.
- (30) Offentlighetsprinsippet er sentralt i norsk prosess. Domstolloven har regler om at rettsmøter som hovedregel skal være offentlige, jf. lovens § 124, og loven bygger også på den forutsetning at det i utgangspunktet er adgang til å referere fra hovedforhandlingen, jf. lovens §§ 130-131. *Tvistemålsloven* har regler om partsoffentlighet og om dokumentinnsyn på annet

grunnlag, jf. lovens § 135. Innsynsretten må således sies å være en side av offentlighetsprinsippet.

- (31) Utvalget ser det slik at adgangen for domstolene til å praktisere meroffentlighet også kan sies å være en refleks av offentlighetsprinsippet. Men når det per definisjon ikke eksisterer noen plikt til meroffentlighet, må det medføre at kjæremålsutvalgets adgang til å overprøve det skjønnsom lagmannsretten har utvist, vil være meget begrenset. Det kan vanskelig rekke lenger enn til å kontrollere at lagmannsretten tar et riktig rettslig utgangspunkt, og at den har lagt vekt på forhold som er relevante innenfor rammen av offentlighetsprinsippet. De enkelte momenters vekt og den endelige avveining kan utvalget ikke prøve.
- (32) Kjærende part anfører at lagmannsretten har tatt et uriktig rettslig utgangspunkt ved meroffentlighetsvurderingen. Det er ikke innsyn, men avslag på innsyn som krever en særlig begrunnelse.
- (33) Utvalget er enig med kjærende part i at lagmannsrettens kjennelse må sies å forutsette at det ved domstolenes praktisering av meroffentlighet ikke gjelder noen presumpsjon for at allmennheten skal gis innsyn i saksdokumenter. Men utvalget kan ikke se at dette er et uriktig rettslig utgangspunkt. Kjærende part har pekt på at forslaget til ny tvistelov bygger på at offentlighetsprinsippet vanligvis skal gis forrang, også slik at allmennheten bør gis innsyn i større utstrekning enn tidligere. Det kan være riktig nok som en begrunnelse for at tvistelovutvalget i NOU 2001: 32 og departementet i Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) foreslo vesentlige utvidelser i allmennhetens *rett* til innsyn i saksdokumenter, se nå tvisteloven av 17. juni 2005 § 14-2. Men utvalget kan ikke se at det er en dekkende beskrivelse av gjeldende rett om adgangen til å utøve meroffentlighet.
- (34) I sin beskrivelse av gjeldende rett uttaler således Tvistelovutvalget (NOU 2001: 32 på side 603):
- ”Det kan her være grunn til å tilføye at tvistemålsloven § 135 heller ikke kan forstås som noe absolutt forbud mot at retten gir utenforstående innsyn i saksdokumentene, jf. Justisdepartementets rundskriv G-134/81 punkt 4 og Schei side 463. Etter de gjeldende regler har domstolene en viss adgang til å gi tredjepersoner innsyn selv om vedkommende ikke har rettskrav på det, såkalt ”meroffentlighet”.”**
- (35) Etter dette kan det etter utvalgets syn ikke være slik at det er avslag på innsyn, og ikke innsyn, som krever en særlig begrunnelse ved praktisering av meroffentlighet.
- (36) Lagmannsretten uttaler: ”Som tingretten legger lagmannsretten til grunn at domstolene har adgang til å praktisere meroffentlighet, men denne adgangen har vært praktisert forholdsvis restriktivt”.
- (37) Utvalget kan være enig med kjærende part i at det som på dette punkt er gjengitt i tingrettens rettskildegjennomgang, som lagmannsretten slutter seg til, fortrinnsvis knytter seg til betenkelighetene ved innsyn i verserende saker. Men utvalget kan ikke se at terskelen for innsyn etter meroffentlighetsprinsippet av den grunn må være lavere for avsluttede saker. Her gjør andre mothensyn seg gjeldende. I foreliggende sak ble innsyn begjært ett år og ni måneder etter at dom var avsagt. Da vil blant annet personvern hensyn komme inn med økende tyngde og tale mot innsyn og ”tilsi at materialet i for lengst avsluttede saker gjøres noe tyngre tilgjengelig enn i verserende saker”(NOU 2001: 32 side 604-605). Lagmannsretten har i denne sak lagt vekt på dette momentet, se kjennelsen side 9.

- (38) Utvalget legger til grunn at det er uomtvistet at den sak som innsynsbegjæringen knytter seg til, ble gjennomført med en høyere grad av skriftlighet enn vanlig. Det fremgår også av lagmannsrettens kjennelse. Utvalget utelukker ikke at dette etter omstendighetene kan være et forhold som taler for å utøve meroffentlighet. Men i den omfattende skjønsmessige vurdering som lagmannsretten har foretatt, kan det ikke være en vesentlig mangel at retten ikke uttrykkelig har trukket frem dette momentet.
- (39) Kjærende parts anførsel om at lagmannsretten har lagt til grunn et formål med innsynsbegjæringen som det ikke er grunnlag for, kan utvalget ikke prøve.
- (40) Kjæremålsutvalget kan for øvrig ikke se at lagmannsrettens avslag på begjæringen om innsyn i saksdokumentene bygger på momenter som ikke er relevante innenfor rammen av offentlighetsprinsippet.
- (41) Kjæremålet over avslaget må på denne bakgrunn forkastes.
- (42) Avisen har også påkjært lagmannsrettens saksomkostningsavgjørelse. Denne avgjørelsen knytter seg til spørsmålet om innsyn i saksdokumentene, som er gjenstand for videre kjæremål. Slik utvalget ser det, må da tvistemålsloven § 181 første ledd komme til anvendelse, i utgangspunktet med de begrensninger som følger av § 404 første ledd. Men siden tvistepunktet ved saksomkostningsavgjørelsen ikke knytter seg til sakens realitet, antar utvalget at det har full kompetanse, jf. Skoghøy: Tvistemål, 2. utgave side 962-963 med videre henvisning til rettspraksis, se særlig Rt. 2000 side 1180 på side 1184.
- (43) Kjærende part har anført at det var en saksbehandlingsfeil av lagmannsretten å gjøre hovedsakens parter til motparter i kjæremålssaken, med den følge at avisen ble pålagt ansvar for kommunens saksomkostninger.
- (44) Etter tvistemålsloven § 399 annet ledd første punktum skal den rett hvis avgjørelse angripes, av eget tiltak la kjæremålserklæringen forkynne for motparten eller den som "kan betraktes som motpart".
- (45) I utgangspunktet er rettens stillingtagen til en begjæring om innsyn i saksdokumentene en administrativ beslutning, og som sådan motpartsløs. I kjæremålsutvalgets kjennelse i Rt. 2003 side 1849, som også gjaldt innsynsbegjæring fra Os og Fusaposten i samme hovedsak, ble således kjæremålet behandlet uten motpart, jf. kjennelsens avsnitt 27. Men det er vel kjent at det kan være gode grunner for å anse tredjemenn som parter ved administrative domstolsavgjørelser, for eksempel tinglysingsavgjørelser, jf. Ot.prp. nr. 49 1989-90 side 20.
- (46) Utgangspunktet må være at den skal gjøres til motpart som den kjærende part ønsker å få avgjørelsen endret i forhold til, jf. Skoghøy: Tvistemål, 2. utgave side 956. Men også en tredjemann som har interesser som vil bli sterkt berørt av avgjørelsen, uten at det er tale om en rettslig interesse, jf. § 135 første ledd annet punktum, må etter omstendighetene kunne gjøres til motpart ved et kjæremål. Det fremgår for øvrig av denne bestemmelsen at hovedsakens parter kan ha en avgjørende innflytelse på innsynsretten til tredjemenn uten rettslig interesse. Ved samtykke fra partene får vedkommende innsynsrett. Det er ikke et unaturlig motstykke at parter som sterkt motsetter seg en innsynsbegjæring, og som anfører saklige grunner for det, gjøres til motparter i et kjæremål over en nektelse av innsyn etter meroffentlighetsprinsippet.
- (47) Det må ved avgjørelsen tillegges vekt at det er et relevant hensyn mot innsyn lenge etter at en sak er avsluttet, at partene kan ha et sterkt behov for å bli ferdig med en sak. Også

personvern hensyn vil med vekslende tyngde gjøre seg gjeldende. Begge disse forhold kan ha betydning i denne saken. Utvalget finner på denne bakgrunn ikke tilstrekkelig grunn til å overprøve lagmannsrettens beslutning om partsforholdet i kjæremålssaken.

- (48) Kjæremålet blir etter dette i sin helhet å forkaste.
- (49) Fusa kommune har krevet saksomkostninger med 10 000 kroner pluss merverdiavgift. Kravet er noe høyt og nødvendige omkostninger finnes passende å kunne settes til 8 000 kroner med tillegg av merverdiavgift.
- (50) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G :

Kjæremålet forkastes.

I saksomkostninger for Høyesteretts kjæremålsutvalg betaler Os & Fusaposten til Fusa kommune 10 000 – titusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelse med tillegg av lovens forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.

Georg Fr. Rieber-Mohn
(sign.)

Ketil Lund
(sign.)

Karin M. Bruzelius
(sign.)

Riktig utskrift: